

Magyarország Alkotmánybírósága

Budapest,

Donáti utca 34-45.

1015

személyes beadvény!

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: IV/995-0/2015	
Érkezett: 2015 ÁPR 09.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 2 db	K!

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az [REDACTED]: [REDACTED]; a továbbiakban: **Indítványozó**) kívül jegyzett és a jelen indítványhoz csatolt meghatalmazással (lásd I/1. számú mellékletet) igazolt jogi képviselőjeként az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (továbbiakban: Abtv.) 26.§ (2) bekezdése alapján, a 71.§ (3) bekezdésében előírt törvényi határidőn belül az alábbi

alkotmányjogipanaszt

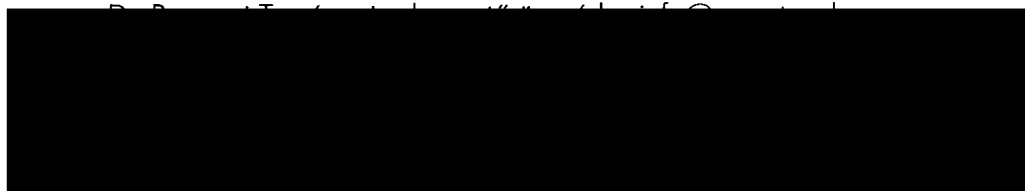
terjesztem elő

- (i) a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló **2014. évi XXXVIII. törvénynek** (továbbiakban: **Törvény**) az alább megjelölt szakaszával, valamint
- (ii) a Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló **2014. évi XL. törvénynek** (továbbiakban: **Elszámolási törvény**) az alább felsorolt szakaszaival

szemben.

I. KÉRELMEK

Indítványozó alkotmányjogi panaszt terjeszt elő **az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja és az Abtv. 26.§ (2) bekezdése alapján**, amelyben kéri a Tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy az **Abtv. 41.§ (1) bekezdésének alkalmazásával**

– állapítsa meg a Törvénynek az Elszámolási Törvény 52.§ (11) bekezdésével megállapított 7.§ (7) bekezdése k) pontjának, valamint az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdésének, a 6.§ (3) bekezdésének és a 6.§ (6) bekezdésének az alaptörvény-ellenességét, és

– az Abtv. 41.§-ának megfelelően semmisítse meg az alaptörvény-ellenes rendelkezéseket, mivel azok alkalmazása, hatályosulása folytán Indítványozó terhére közvetlen jogsérelem következett be.

Indítványozó álláspontja szerint a Törvény és az Elszámolási törvény felsorolt rendelkezései az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdésébe, C) cikkének (1) bekezdésébe, és XXVIII. cikkének (1) bekezdésébe ütköznek.

II. BEFOGADHATÓSÁG

Az Abtv. 52.§ (4) bekezdése értelmében az alkotmánybírósági eljárás feltételeinek fennállását az Indítványozónak kell igazolnia. Az alábbiakban Indítványozó igazolni kívánja jelen ügyben való személyes, közvetlen és aktuális érintettségét, továbbá azt, hogy az alaptörvény-ellenes törvényi rendelkezésekkel szemben nincs mód jogorvoslati eljárás igénybevételére, valamint, hogy az alaptörvény-ellenes törvényi rendelkezések alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdéseket vetnek fel.

II/1. Az Indítványozó érintettsége

Indítványozó deviza alapú és forint alapú kölcsön nyújtásával foglalkozó pénzügyi intézmény. (Indítványozó cégkivonata I/2. számon csatolva.) Ennek folytán érintettsége személyes, közvetlen és aktuális (jelenvaló).¹

Indítványozó személyes érintettségét megalapozza, hogy a Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontja és az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdése, a 6.§ (3) bekezdése és (6) bekezdése rendelkezéseit Indítványozónak alkalmaznia kell, illetőleg figyelembe kell vennie akkor, amikor

– a Törvény 7.§ (7) bekezdése k) pontja alapján Indítványozó nem élhet perújítással a Törvény 8.§-a alapján a Magyar Állammal szemben indított perben hozott jogerős ítéletekkel szemben;

– Indítványozónak az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdése alapján ún. előtörlesztésként kell figyelembe vennie a fogyasztói túlfizetések összegét;

– Indítványozónak az Elszámolás törvény 6.§ (3) bekezdése szerint a 2009. július 26. napján vagy azt megelőzően megszűnt szerződések tekintetében – a fogyasztó kérésére – akkor is el kell számolnia, ha a fogyasztó igazolja, hogy az Indítványozó által engedményezett követelést a fogyasztóval szemben egy elszámolásra nem köteles pénzügyi intézmény (követeléskezelő) érvényesíti;

– Indítványozónak – az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdésére figyelemmel – az elszámolási kötelezettségét nem érinti, ha az elszámolás tárgyát képező fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelésekkel összefüggésben a bíróság korábban jogerős ítéleteket hozott, kivéve, ha a jogerős ítélet

¹ Lásd a 3012/2012. (VI.21.) AB végzés indokolásának [4] bekezdését, valamint a 3025/2013. (II.12.) AB végzés indokolásának [4.] bekezdését.

azt állapította meg, hogy a szerződés egésze érvénytelen, és azt a bíróság nem nyilvánította érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre hatályossá.

Ebben a körben Indítványozó elsődlegesen hivatkozik arra, hogy amennyiben a Tisztelt Alkotmánybíróság számára közhiteles forrásból – mindenekelőtt a Magyar Közlönyből – megállapítható az Indítványozó érintettsége, úgy az érintettséget külön bizonyítás nélkül fogadja el.

Indítványozó hivatkozik a 6/2013. (III.1.) AB határozat 50. pontjára, amely megállapította, hogy: „Ezeknek az indítványozóknak az esetében az Alkotmánybíróság ugyanabból a forrásból „tudomást szerzett” a panaszosok érintettségéről, amely forrásból az alkalmazandó jogot is “megismeri”. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ilyen esetben az érintettség Indítványozók általi bizonyítására nincs külön szükség, ugyanis az hiteles forrás, a Magyar Közlöny alapján igazolható. Az Alkotmánybíróság tehát az indítványozók érintettségét (...) – tekintettel arra, hogy ezek alkalmazása vonatkozásukban külön bizonyítás nélkül, a Magyar Közlöny alapján igazolható – hivatalból figyelembe vette”.

A Törvénynek és az Elszámolási törvénynek az Indítványozó által jelen alkotmányjogi panaszban vitatott alkotmányosságú rendelkezései kapcsán az Indítványozó érintettsége a hivatalos közlönyben közzétett törvények személyi hatályának ismeretében kétségtől megállapítható. Így a Törvény alapján a pénzügyi intézmények által indított perekben a perújítás lehetőségének kizárt volta Indítványozót is elzárja ezen rendkívüli jogorvoslati lehetőség igénybevételeitől. Az Elszámolási törvényben a pénzügyi intézményt terhelő elszámolási kötelezettségre vonatkozó szabályok Indítványozóra is kötelezőek: a fogyasztó túlfizetésének az Elszámolási törvény szerint értelmezése, az elévülési idő szabályainak közvetett módosítása éppúgy vonatkozik Indítványozó pénzügyi intézményre, mint az Elszámolási törvény azon kogens előírása, amely Indítványozót a – törvényben meghatározott kivétellel – jogerős ítéletekkel lezárt ügyekben is elszámolásra kötelezi a fogyasztóval szemben.

Indítványozó hangsúlyozza, hogy a Tisztelt Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján a jogállamiság és jogbiztonság alkotmányos elvének sérelmére hivatkozással – ha valamilyen alapjog sérelme egyidejűleg nem mutatható ki – csak kivételesen lehet alkotmányellenesség megállapítása iránti kérelmet előterjeszteni. Az új Alaptörvény alapján a Tisztelt Alkotmánybíróság ugyanakkor megerősítette azon álláspontját is, hogy a visszaható hatályú jogalkotás és a felkészülési idő hiánya miatt érdemben vizsgálható az indítvány (Lásd a 3062/2012. (VII.26.) AB határozatot.) Jelen alkotmányjogi panasz eleget tesz ennek az elvárásnak. Indítványozó ezzel összefüggésben az állítja és a panasz további részében részletesen indokolja is, hogy

– a Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontja a perújítási eljárás kezdeményezésének jogát visszaható hatállyal zárta ki azáltal, hogy a törvényi rendelkezést azokban a perekben is alkalmazni kell, amelyeket a pénzügyi intézmény, és így Indítványozó még a Törvény hatályba lépését megelőzően kezdeményezett a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságnál;

– az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdésében a túlfizetés jogi minősítésére megállapított törvényi fikciót azon fogyasztói túlfizetések vonatkozásában is alkalmazni kell, amelyek esetében a túlfizetésre még a Törvény hatályba lépése előtt került sor;

– az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdése alapján egy, már az Elszámolási törvény hatályba lépése előtt – a Törvény 1.§ (6) bekezdése alapján – elévült követelés vonatkozásában is elszámolási, és ennek következtében fizetési kötelezettség terheli Indítványozót;

– az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése alapján Indítványozót akkor is elszámolási kötelezettség terheli, ha a fogyasztóval való jogvitájában az Elszámolási törvény hatályba lépését megelőzően jogerőre emelkedett a bíróság ítélete.

Indítványozó az alkotmányjogi panaszban hivatkozik – amint az a továbbiakban részletesen indoklásra kerül – a jogállamiság és jogbiztonság elvének sérelme mellett, a Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontja vonatkozásában a tisztességes eljáráshoz való alapjog sérelmére is. Álláspontja szerint ugyanis a perújítás kezdeményezése lehetőségének visszaható hatállyal, vagyis a már folyamatban lévő peres eljárásokra is kiterjedő hatállyal történő kizárása, alkotmányosan értékelhető indok hiányában, összeegyeztethetetlen az Alaptörvény XXVIII. cikkének (1) bekezdése szerinti tisztességes, fair eljárás követelményével. Az alapjog érvényesülése ui. feltételezi, hogy a fél a per megindítását megelőzően mérlegelhesse az arra vonatkozó törvényi előírásokat, és így azzal is tisztában legyen, hogy, ha utóbb (a jogvita eldöntését követően) teljesülnek a rendkívüli jogorvoslat kezdeményezéséhez előírt feltételek, úgy élhet-e majd a Pp. általános rendelkezései szerinti perújítási kérelemmel. Ha a jogalkotó az eljárási szabályokat mintegy „menet közben” módosítja, amint tette ezt a perújítás intézménye kizárása esetén a Törvény hatályba lépéséhez képest hónapokkal később, úgy a felet megfosztja a perlés jogi feltételei előzetes mérlegelésének a lehetőségétől.

Indítványozó szerint az előzőekben bemutatott alkotmányos elveknek és jogoknak a sérelme közvetlenül, már a Törvény és az Elszámolási törvény hatályosulásával bekövetkezett.

A Törvény és az Elszámolási törvény rendelkezései az Indítványozóra bírói vagy egyéb jogalkalmazói aktus, vagy az Indítványozó cselekvése nélkül (vagyis közvetlenül) kihatással vannak.

A Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontjába foglalt perjogi korlátozó szabály éppúgy a törvény erejénél fogva állt be (határozta meg Indítványozó perbeli mozgásterét), mint ahogyan az Elszámolási törvénynek a túlfizetés előtörlesztésként való számbavételére (5.§ (2)-(3) bekezdés), a fogyasztóval való elszámolás sajátos esetére (6.§ (3) bekezdés), és a jogerős ítéletek ún. feltörésére (6.§ (6) bekezdés) vonatkozó törvényi rendelkezések is közvetlenül hatályosultak.

Az Indítványozó számára az alkotmányjogi panasszal támadott törvényi rendelkezések kétségkívül érdemben hátrányosak, és ezek a hátrányok a jelen panasz előterjesztésének időpontjában is fennállnak, azok – az alábbiak szerint – aktuálisnak tekintendők:

– A Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontja szerinti korlátozás következtében Indítványozót hátrány érte azáltal, hogy nem állt módjában a Törvény 8.§-a szerinti polgári per megindítása előtt, a perindítás szükségességéről döntve mérlegelni azt a körülményt, hogy utóbb nem lesz módja – a Pp. szerinti általános feltételek teljesülése esetén – perújítási kérelem előterjesztésére. A rendkívüli jogorvoslat e formájának kizárása Indítványozó jogérvényesítési lehetőségének érdemi korlátozását jelenti.

– Az Elszámolási törvény 5.§ (2):(3) bekezdése az Indítványozó számára a fogyasztói túlfizetéssel összefüggő elszámolás feltételeit hátrányosan módosította azáltal, hogy a túlfizetés jogi minősítését visszaható hatállyal (a túlfizetés bekövetkeztét követően) előtörlesztésként rendelte figyelembe venni.

– Az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdése az Indítványozó számára hátrányt okozó módon előírta Indítványozó elszámolási kötelezettségét olyan esetekben is, amikor a Törvény 1.§ (6) bekezdése alapján a fogyasztó követelése az Indítványozóval szemben elévült, de a fogyasztóval szemben ún. elszámolásra nem köteles pénzügyi intézmény érvényesít követelést.

– Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése az Indítványozó számára hátrányt okoz azáltal, hogy – szűk körű kivételtől eltekintve – a már bírósági ítélettel jogerősen lezárult jogvitákra is kihatóan írja elő az Indítványozó terhére az elszámolási kötelezettség teljesítését.

II/2. A jogorvoslati lehetőség hiánya

Mivel a Törvénynek és az Elszámolási törvénynek a jelen alkotmányjogi panaszban vitatott rendelkezései közvetlenül, bírói, illetve hatósági eljárás nélkül hatályosultak, az Indítványozó álláspontja szerint alaptörvény-ellenes rendelkezésekkel szemben a jogorvoslat lehetősége fogalmilag kizárt.

II/3. Alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés

Indítványozó álláspontja szerint maradéktalanul teljesül az Abtv. 29.§-ában előírt azon feltétel, hogy az alkotmányjogi panasznak alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdésre kell irányulnia. A tisztességes eljárás alapvető jogának sérelme kirívó jelentőségűvé válik azáltal, hogy a Törvényt módosító Elszámolási törvénnyel bevezetésre kerülő érdemi korlátozó szabályt a törvény hatályba lépésekor folyamatban lévő, illetve adott esetben a már lezárult perek vonatkozásában is figyelembe kell venni. Az Elszámolási törvényben a túlfizetés jogi minősítésére, az elévülés szabályainak, valamint a jogerős ítéletek jogerejének részleges figyelmen kívül hagyására vonatkozó kógens előírások visszaható hatállyal történő hatályba léptetése a magánjog anyagi jogi és eljárásjogi alapvető intézményeibe vetett bizalmat is képesek megingatni.

Indítványozó hangsúlyozni kívánja továbbá, hogy az alkotmányjogi panasszal támadott törvényi rendelkezések alkalmazása a Magyarországon működő pénzügyi intézmények túlnyomó többségének és a fogyasztók széles körének vagyoni viszonyait érdemben befolyásolja.

III. Az Indítványozó kérelmében foglaltak részletes indokolása

III/1. A Törvény 7.§ (7) bekezdése k) pontjának alaptörvény-ellenessége

A Törvény 7.§ (7) bekezdése k) pontja tartalmazza, hogy

[A perben nincs helye:]

perújításnak.

Az Indítványozó álláspontja szerint a Törvénynek az Elszámolási törvény 52.§ (11) bekezdésével megállapított 7.§ (7) bekezdése k) pontja sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, valamint az Alaptörvény XXVIII. cikke (1) bekezdésében foglaltakat azáltal, hogy a Törvény hatálya alá tartozó felek eljárási jogait korlátozó rendelkezést a Törvény hatályba lépése előtt indult peres eljárásokban is alkalmazni kell.

Indítványozó utal rá, hogy a Tisztelt Alkotmánybíróság a 34/2014. (XI.14.) AB határozatban, valamint a 2/2015. (II.2.) AB határozatban az Alaptörvénnyel összeegyeztethetőnek minősítette a Törvény 7.§-15.§-aiban megállapított különleges peres eljárásra vonatkozó szabályokat. Ezeknek a határozatoknak azonban nem volt tárgya az Elszámolási törvény 52.§ (11) bekezdésével megállapított, a perújításhoz való jogot 2014. október 15. napjával kizáró rendelkezés. Tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság

a Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontjának az Alaptörvénynek való megfeleléséről idáig még nem határozott, nem ütközik az indítvány az Abtv. 31.§-ába foglalt rendelkezésbe.

Indítványozó nem vonja kétségbe, hogy a jogalkotót széleskörű szabályozói mozgásterrel illeti meg abban, hogy egyes különleges eljárásokban – az adott eljárás sajátosságaira figyelemmel –, a polgári perrendtartás általános rendelkezéseitől eltérjen, illetve kizárja egyes jogintézmények igénybevételének a lehetőségét. Így pl. a sajtó-helyreigazítási eljárás esetében a jogvita soron kívüli, gyors elbírálása – egyebek között – indokolja, és alkotmányossági szempontból is aggálytalanná teszi, azt, hogy a Pp. a sajtó-helyreigazítási perben a perújítás lehetőségét kitarja².

A Törvény megalkotásakor a jogalkotó szintén előírhatta volna, hogy a pénzügyi intézmény által, a vélelmezett tisztességtelen általános szerződési feltételek tisztességes voltának bizonyítására irányuló perben nincsen helye perújításnak. Ebben az esetben a per megindításáról – a Törvényben előírt 30 napos jogvesztő határidőn belül – dönteni kényszerülő pénzügyi intézmény mérlegelhetne volna ezt a körülményt, vagyis a perújítás lehetőségének a kizárását is. Azáltal azonban, hogy a Törvény 7.§ (7) bekezdésének k) pontja csak 2014. október 15-én lépett hatályba – miközben a rendelkezést a folyamatban lévő perekben is alkalmazni kell már –, a pénzügyi intézmény perlési feltételei (eljárási jogai) érdemben, és ránezve kétség kívül hátrányosan módosultak.

A jogbiztonság elve, valamint a tisztességes eljárás alapjoga egyaránt megköveteli, hogy a peres eljárás szabályait a jogalkotó csak úgy módosíthassa, hogy a változásról a lehetséges, illetve leendő peres felek még a peres eljárás megindítása előtt kellő időben tudomást szerezhessenek. Az Elszámolási törvény ezt az egyértelmű alkotmányossági követelményt hagyta figyelmen kívül a Törvény módosításával, illetve kiegészítésével.

A Törvény szerinti különleges eljárásban a perújítás lehetőségének utólagos (a deviza alapú kölcsönszerződések megindítását követően történő) kizárása a Törvény 4.§-ában felállított tisztességtelenségi vélelmet megdönteni kívánó pénzügyi intézmények számára nyilvánvalóan hátrányos következményekkel járt. Ezen állítást alátámasztandó, Indítványozó hivatkozik az Országgyűlés 2015. február 20-i ülésnapján elfogadott, a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseivel összefüggő, valamint egyéb magánjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi II. törvényre. A 2015. évi II. törvény 5.§ (2) bekezdése az Elszámolási törvényt új 32/A.-32/C. §-okkal egészítette ki. Az elszámolási törvénybe újonnan bekerült 32/A.§ (6) bekezdése kimondja:

„(6) Nem minősül egyoldalú kamatemelésnek a referencia-kamatlához kötött kamat esetén a referencia-kamatláb változásából eredő kamatváltozás”.

Annak ellenére, hogy az idézett rendelkezésnek közvetlenül a pénzügyi intézménynek a Felügyelet (MNB) felé teljesítendő kötelezettségei teljesítése szempontjából van jelentősége, kétségtelen, hogy a pénzügyi intézmények az egyértelmű törvényi rendelkezésre a Törvény alapján folyamatban lévő perekben – pl. szükség szerint a Felügyelet által indított közérdekű keresetek kapcsán – is hivatkoznak majd. Azokban az esetekben pedig, ahol a peres eljárás már jogerősen lezárult, rendkívüli jogorvoslat előterjesztése válna indokolttá akkor, ha az eljárás bíróságok és a peres felek kölcsönösen a Törvény hatálya alá tartozónak tekintették a referencia-kamatláb változásától függővé tett egyoldalú szerződésmódosítást tartalmazó szerződéses kikötést, és a bíróságok az általános szerződési feltétel tisztességességét állító kereseti kérelmet elutasították. Nem vitás, hogy ezekben az esetekben a pénzügyi intézmények éppúgy, mint a bíróságok jogszerűen értelmezhetnék úgy, hogy a Törvény tárgyi hatálya alá tartoznak a referencia-kamatláb változásához kötött kamatemelésről rendelkező szerződéses kikötések. Ebben az esetben a perújítás jogintézménye lenne képes biztosítani, hogy a

² A Pp. 346.§ (2) bekezdés alapján: „A sajtó-helyreigazítási perben hozott ítélet ellen perújításnak nincs helye”.

jogerős ítélettel lezárt ügyekben is érvényesüljön a jogalkotó megváltozott, illetve egyértelművé tett álláspontja.

A Törvény azonban a perújítás intézményét a Törvény szerinti perekben ésszerű indok nélkül megvonta a peres felektől.

Indítványozó meg kívánja jegyezni, hogy az Elszámolási törvény tervezetéhez fűzött miniszteri indokolás nem adott magyarázatot arra, hogy mi volt az oka annak, hogy a Törvény alapján lefolytatott perekben a perújítás kezdeményezése kizárásra került. Ismert olyan szakértői álláspont, miszerint a perújítás lehetőségének utólagos kizárását a Törvénnyel szemben az Alkotmánybíróság előtt kezdeményezett eljárások magyarázzák. Gárdos István elemzése szerint: *„E perekkel kapcsolatban a perújítás lehetősége (...) elsősorban abban az esetben merül fel, ha az Alkotmánybíróság megsemmisíti az érvénytelenségi törvényt”.*³

A jogalkotói cél megértésében további nehézséget okoz az a körülmény, hogy a 2015. évi II. törvény 5.§-ával módosított Elszámolási törvény 36/D.§-ának (1) bekezdése alapján a Felügyelet perújítási kérelmet terjeszthet elő az Elszámolási törvény 15. alcíme alatt szabályozott perben az eljárás elsőfokú bíróságnál, ha az utóbb megismert tények ismeretében a perújítás előfeltételei teljesülnek. Az Elszámolási törvény 36/D.§ (4) bekezdés b) pontja pedig egyértelművé teszi, hogy a felügyelet által kezdeményezett perújítási eljárásban *„nem alkalmazható (...) a 2014. évi XXXVIII. törvény 7.§ (7) bekezdése b) és k) pontja”.*

Az Alkotmánybíróság 1/1994. (I. 7.) AB határozatában (ABH 1994, 29, 38.) foglalt jogértelmezése szerint a fél eljárásjogi értelemben vett rendelkezési joga az alkotmányos önrendelkezési jog egyik aspektusa, eljárásjogi vonatkozása, amely az egyén autonómiáját érinti, illetőleg azzal kapcsolatos. A fél rendelkezési jogának elvonása, illetőleg „helyettesítése” sérti az Alkotmány 57. § (1) bekezdését. A jogvitában érdekelt félnek alkotmányos joga van arra, hogy ügyét bíróság elé vigye. Ez a jog – hasonlóan a többi szabadságjoghoz – magában foglalja annak szabadságát is, hogy e jogával ne éljen. Az Alkotmány 57. § (1) bekezdése mindenkinek ahhoz biztosít jogosultságot, hogy saját jogát a független és pártatlan bíróság előtt maga érvényesítse.

Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság a 9/1992. (I. 30.) AB határozatában rámutatott arra, hogy a polgári per rendelkezési jogra vonatkozó alapelvének sérelme egyben az önrendelkezés alkotmányos jogának sérelmét jelenti, amely a jogállamiság alkotmányos elvével is összeegyeztethetetlen (Alkotmány 2. § (1) bekezdés). A jogállami alkotmány - egyebek között – eljárási garanciákat nyújt az alanyi jogok érvényesítésére, a jogérvényesítés azonban nem állhat ellentétben a felek önrendelkezési jogával.

A tisztességes eljáráshoz való jog vonatkozásában kialakult Alkotmánybírósági gyakorlat alapján a tisztességes eljáráshoz való jog immanens részét képezi többek között a fél-egyenlőség, vagy más néven fegyver-egyenlőség elve, amelyre vonatkozó jogszabályi rendelkezések és egyéb megállapítások közvetlenül is alkalmazandóak (IV/02868/2012. AB határozat).

A 15/2002. (III. 29.) AB határozatban az Alkotmánybíróság – az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatával kapcsolatos vizsgálat eredményére hivatkozással – a tisztességes eljárás követelménye vonatkozásában megállapította továbbá, hogy annak – az Európai Emberi Jogi Bíróság következetes

³ Lásd Gárdos István: Néhány gondolat a devizahiteles elszámolási törvényről, in.: Gazdaság és Pénzügy, 2014. december 65. o.

gyakorlatából is kitűnően – elismert eleme a fegyverek egyenlősége, amelynek polgári perekben is érvényesülnie kell.

Az EJEB értelmezésében a fegyverek egyenlősége „tisztesleges” egyensúlyt kíván meg a felek között. Ennek megfelelően mindegyik félnek megfelelő lehetőséget kell kapnia arra, hogy ügyében olyan feltételek között járjanak el, amelyek nem hozzák őt az ellenfelével szemben hátrányos helyzetbe. Az Alkotmánybíróság egyetértően hivatkozott 166/2011 (XII.20.) AB határozatában az EJEB egyik ítéletére, amely hangsúlyozza: „a fegyverek egyenlőségének elve az eljárás lefolyására vonatkozó elvárások betartását követeli meg avégett, hogy biztosítsa az eljárás méltányosságát”. A testület – az ügyészségnek a törvény által kijelölttől eltérő bíróság előtt vádemeléssel kapcsolatos jogát vizsgálva – leszögezte, hogy „a fegyverek egyenlőségéből az következők: a vád és a védelem közel azonos lehetőségekkel rendelkeznek az eljárásban, ezért a vád számára biztosított többlet-jogosítvány sérti a fegyverek egyenlőségének elvét. (...) az eljáró bíróság ügyészség általi kiválasztása alkalmas a hatékony védelemhez való jog (...) megnehezítésére, esetleg ellehétetlenítésére is.”

Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint (19/2009. (II. 25.) AB határozat, 6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.) a tisztességes eljárás vagy „fair trial” olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és valamennyi körülményeinek együttes mérlegelésével, figyelembevételével lehet csupán megítélni, annak vizsgálata során nem elegendő csupán a vonatkozó eljárási szabályok mérlegelése. Ennek megfelelően a vizsgálandó eljárás akár az eljárásra vonatkozó összes részletszabály betartása esetén is minősülhet „méltánytalannak”, vagy „igazságtalannak”, avagy „nem tisztességesnek”. Több alkotmánybírósági döntés rámutatott ugyanis, hogy az eljárás tisztessége olyan minőség, amely az eljárás egészének, azaz az eljárással kapcsolatos valamennyi vonatkozó szabály és körülmény együttes figyelembevételével ítéltető meg.

A 15/2002 (III. 29.) AB határozat rendelkezése szerint jogainak érvényesítése érdekében a bíróság előtt mindenki egyenlő eséllyel rendelkezik. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint adott esetben az eljárási garanciák hiánya egyértelműen sérti nem csak a tisztességes eljáráshoz való jog alapelvét, de a jogállamiság követelményét is (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés, 4/1998. (III. 1.) AB határozat). Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint ennek megfelelően a tisztességes eljáráshoz való jog alapelve vonatkozásában nem lehet eltekinteni a megfelelő eljárási garanciák biztosításától, illetve a felek eljárás során biztosítandó egyenlőségétől.

A tisztességes eljáráshoz való jog körében megjegyezzük, hogy maga a tisztességes eljárás olyan kategória, amely egyedi mérlegelés útján állapítható meg, azonban ezen feltétel következtében esetében nem alkalmazható az egyéb alapjogok vonatkozásában alkalmazott szükségességi-arányossági teszt. A 15/2002. (III. 29.) AB határozat a szükségességi-arányossági teszt és a tisztességes eljárás vonatkozásában megállapítja, hogy az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint valamely alapjog lényeges tartalmát az a korlátozás sérti, amely – valamely más alapvető jog, vagy alkotmányos cél érdekében – nem elkerülhetetlenül szükséges, továbbá ha szükséges is, a korlátozás által okozott jogsérelem az elérni kívánt célhoz képest aránytalan. **A tisztességes eljáráshoz való jog esetében azonban fontos megjegyezni, hogy nincsen olyan „elkerülhetetlen szükségesség”, amely a tisztességes tárgyaláshoz való jogot egyik fél hátrányára korlátozhatná, mivel a tisztességes eljárás, ezen belül a „fegyverek egyenlősége”, illetve alkotóelemeinek összessége az alapvető jog lényeges tartalmát képezik.** Ennek megfelelően álláspontunk szerint a perújítással kapcsolatos szabályozás vonatkozásában az alaptörvénybe-ütközés vizsgálata ugyan mérlegeléssel történik, azonban jelen esetben a szükségességi-arányossági teszt nem alkalmazható.

A perújítással kapcsolatos eljárási szabályok vizsgálata során figyelemmel kell lenni továbbá a polgári perrendtartás kiérlelt jogelveire is, mivel azok a tisztességes eljárás tartalmi megjelenítése vonatkozásában alapvető jelentőséggel bírnak. Ennek megfelelően a vonatkozó alkotmánybírósági

gyakorlat is figyelembe veszi és külön is értékeli; elismeri a jelenleg is fennálló eljárásjogi rendszert, illetve annak alapelveit, amikor leszögezi: „az eljárásjogi rendszer megbontása mindig nagy kockázattal jár” (9/1992. (I. 30.) AB határozat).

Álláspontunk szerint a fentieknek megfelelően a Tisztelt Alkotmánybíróságnak értékelnie kell a támadott eljárási szabály alaptörvény-ellenességének vizsgálata során, hogy a rendelkezések mindkét fél érdekeit egyenlő eséllyel biztosítják-e, a felek rendelkezésére álló jogosítványok egyforma lehetőséget adnak-e a feleknek perbeli jogaik és kötelezettségeik elbírálása vonatkozásában, illetve hogy az eljárási szabályok nem tartalmaznak-e bármilyen méltánytalanságot, vagy igazságtalanságot, akármelyik fél vonatkozásában, valamint rendelkeznek-e szabályok az Alaptörvény rendelkezéseinek megfelelő eljárási garanciákkal.

Az Alkotmánybíróság fent hivatkozott gyakorlatának megfelelően álláspontunk szerint a perújítással kapcsolatos jog a peres felek perbeli rendelkezési jogához tartozó olyan lehetőség, amelynek hiánya indokolatlanul sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, az önrendelkezéshez való jogot, illetve ennek megfelelően a jogállamiság elvét is.

Az Elszámolási törvény 36/D.§-ában foglalt rendelkezés a fentiek mellett álláspontunk szerint súlyosan sérti a diszkrimináció tilalmát, illetve az Alkotmánybírósági határozatban is hivatkozott fegyverek egyenlőségének elvét és így a tisztességes eljáráshoz való jogot és ezen túlmenően a jogállamiság elvét is tekintettel arra, hogy az egyik peres félnek egyoldalúan biztosít jogorvoslati lehetőséget, amely nyilvánvalóan alaptörvény-ellenes megkülönböztetést jelent a perben részt vevő felek között.

Összegezve, miközben a Törvény 7.§ (7) bekezdés k) pontja a jogbiztonság és a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét előidézve zárta ki a perújítás lehetőségét a Törvény alapján indított perekben, addig az Elszámolási törvény 2015. február 20. napján elfogadott módosítása – a pénzügyi intézménnyel egyezően magánjogi jogalanyként perbe lépő Felügyelet számára – megteremtette a perújítási kérelem előterjesztésének a lehetőségét.

Az Elszámolási törvény 5.§ (2)- (3) bekezdésének alaptörvény-ellenessége

Az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdése a következőket tartalmazza:

„(2) A fogyasztó követelését a fogyasztói kölcsönszerződés fennállásának időszakában a Magyar Nemzeti Bank elnökének e törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletében (a továbbiakban: MNB rendelet) meghatározott módon úgy kell kiszámítani, mintha a 3. és 4. §-ban meghatározott túlfizetéseket a túlfizetés időpontjában előtörlesztésként teljesítették volna (a továbbiakban: fogyasztói követelés).

(3) A fogyasztói követelést - a (4) bekezdés kivételével - a polgári jog általános szabályainak megfelelően elsősorban a költségre, azután a kamatra és végül a tőketartozásra kell elszámolni. Ha a fogyasztói követelés a fogyasztó pénzügyi intézménnyel szemben esedékessé vált és lejárt tartozását meghaladja, azt az MNB rendeletében meghatározott módon és időponttal előtörlesztésként kell elszámolni.”

Indítványozó álláspontja szerint az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, amely szerint Magyarország „jogállam”. A jogállam-jogbiztonság klauzulával ugyanis összeegyeztethetetlen, hogy az Elszámolási törvény hivatkozott rendelkezése – a pénzügyi intézmények helyzetét nyilvánvalóan terhesebbé téve – visszaható hatállyal előírta, hogy a fogyasztó túlfizetését úgy kell figyelembe venni, mintha a fogyasztó azt előtörlesztésként teljesítette volna.

A jogalkotó az Elszámolási törvény idézett rendelkezéseivel a törvény hatályba lépése előtt megkötött, és sok esetben az Elszámolási törvény hatálybalépésekor már meg is szűnt szerződésekkel összefüggésben döntött úgy, hogy a fogyasztó által a kölcsönjogviszonnyal összefüggésben, de tévesen teljesített kifizetések elszámolására a szerződő felek szerződéses akaratától eltérő minősítést ír elő.

Indítványozó álláspontja szerint nem kérdéses, hogy a fogyasztó túlfizetése nem minősül a régi Ptk. 282.§ (2) bekezdésében, valamint az új Ptk. 6:36.§-ában szabályozott előtörlesztésnek. A fogyasztói hitel, illetve kölcsönszerződések vonatkozásában irányadó, a 2009. évi CLXII. törvény 23.-25.§-ában rögzített szabályoknak sem lehet megfeleltetni az Elszámolási törvény szerinti túlfizetést.

Amint arra Gárdos István elemzése rávilágít: „Nyilvánvaló, hogy a többlet megfizetésére tévedésből került sor (az adós azt hitte, hogy ennyi az esedékes tartozása), nem azzal a szándékkal, hogy az esedékességet megelőzően törlessze a tartozását. A törvény alkotói is tisztában vannak ezzel, ezért nem az adós tényleges, hanem feltételes akaratára hivatkoznak. Az adós „feltehető akaratának pedig az felel meg, ha ez a túlfizetés a tőketartozásra kerül elszámolásra” (Általános indokolás, 6 pont).”⁴

Az Elszámolási törvény 5.§ (2) bekezdésnek szóhasználata („úgy kell kiszámítani, mintha” előtörlesztésről lenne szó), is azt igazolja, hogy a törvény ún. jogi fikció alkalmazását írta elő, mégpedig visszaható hatállyal.

Az Elszámolási törvény javaslatához kapcsolódó miniszteri indokolás a jogalkotó szándékát illetően továbbá fontos információval szolgál: „Az előtörlesztéses elszámolás lényege, hogy a korábbi kedvező árfolyamból származó nyereség az adósoknál jelenik meg”⁵

Az idézett magyarázat alapján nem kérdéses, hogy a fogyasztó túlfizetésének jogi minősítésére vonatkozó visszaható hatállyal megállapított rendelkezés nem csupán eltér a szerződéskötés időpontjában (adott esetben a szerződés megszűnésekor) hatályos törvényi rendelkezésekben foglaltaktól, hanem a törvényi ex tunc hatályú beavatkozás célja a fogyasztó előnyben részesítése volt. Az Elszámolási törvény ennek következtében a pénzügyi intézmények helyzetét terhesebbé tette, nem gondoskodott azonban arról, hogy a visszaható hatállyal alkalmazott törvényi fikció következtében előálló érdeksérelemre hivatkozással a pénzügyi intézmény bírósághoz fordulhasson. Az Elszámolási törvény hatályba lépésekor adott esetben már megszűnt fogyasztói kölcsönszerződésből fakadó jogok és kötelezettségek törvénnyel való utólagos megváltoztatásával szemben a pénzügyi intézményt nem illeti meg jogorvoslat: nem vitathatja a túlfizetés előtörlesztésként való elszámolását.

Az Alkotmánybíróság a 8/2014. (III. 20.) AB határozatban akként rendelkezett, hogy a szerződési szabadság olyan önálló alkotmányos jog, amely nem minősül alapjognak, de az Alkotmány 9. § (1) bekezdésében szabályozott piacgazdaság lényeges elemeként alkotmányos védelem alatt áll [13/1990. (VI. 18.) AB határozat, 32/1991. (VI. 6.) AB határozat, 6/1999. (IV. 21.) AB határozat, 109/2009. (XI. 18.) AB határozat].

⁴ Lásd Gárdos, idézett mű 61. o.

⁵ Lásd az Általános indokolás 6. pontját.

Az Alkotmánybíróság elismerte emellett, hogy a szerződési szabadság nem korlátozhatatlan, a piacgazdaságban is szükséges, hogy az állam beavatkozzon a felek magánjogi kapcsolataiba, és meghatározza egyes szerződési típusok formáját vagy kötelező tartalmi elemeit. A szerződések tartalmának meghatározása vonatkozásában az Alkotmánybíróság a 32/1991. (VI. 6.) AB határozatban megállapította, hogy kivételes esetben az állam már megkötött szerződések tartalmát is meghatározhatja. Ezzel összefüggésben megállapította, hogy a fennálló szerződések tartalmának megállapítása a Ptk. 241. §-ában rögzített feltételekkel történhet, tehát az állam jogszabály útján olyan esetben változtathatja meg a megkötött szerződések tartalmát, amilyen esetben a Ptk. a megállapodás bíróság általi módosítását lehetővé teszi. Az Alkotmánybíróság a fennálló szerződésekbe történő állami beavatkozás feltételeit az Alkotmánynak a szerződési szabadságot integráló 9. § (1) bekezdéséből vezette le.

A 32/1991. (VI. 6.) AB határozat a fentiek szerint akként rendelkezik, hogy a szerződések tartalmának megváltoztatása kivételes esetben lehetséges, azonban a határozat rendelkezéseiből egyértelműen megállapítható, hogy a módosítás kizárólag a jövőre nézve – és kizárólag indokolt esetben – lehetséges, a visszamenőleges hatályú módosítás ugyanis szükségszerűen alaptörvény-ellenes szabályozást eredményez. Álláspontunk szerint az általunk támogatott rendelkezés esetében egyrészt nem áll fenn az Alkotmánybíróság gyakorlatában előírt kivételes állapot, illetve a támogatott rendelkezésben található módosítás egyértelműen a múltra nézően módosítja a felek közötti szerződést, amely a hivatkozott határozati rendelkezések alapján egyértelműen alaptörvény-ellenességet eredményez.

Összefoglalva, az Elszámolási törvény 5.§ (2)-(3) bekezdése az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének sérelmét okozta.

Az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdésének alaptörvény-ellenessége

Az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdése a következőket tartalmazza:

„6.§ (3) A pénzügyi intézménynek - a 2009. július 26. napján vagy azt megelőzően megszünt szerződés tekintetében - a fogyasztó kérésére el kell számolnia, ha a fogyasztó igazolja, hogy a pénzügyi intézmény engedményezett követelését vele szemben egy elszámolásra nem köteles pénzügyi intézmény (a továbbiakban: követeléskezelő) érvényesíti.”

Az Indítványozó álláspontja szerint az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, amely szerint Magyarország „jogállam”. A jogállam-jogbiztonság klauzulával ugyanis összeegyeztethetetlen, hogy az Elszámolási törvény hivatkozott rendelkezése – a pénzügyi intézmények helyzetét nyilvánvalóan terhebbé téve – visszaható hatállyal állapította meg, írta elő – a fogyasztók túlfizetésének visszakövetelésével kapcsolatban – a pénzügyi intézmények elszámolási kötelezettségét.

Az Elszámolási törvény idézett rendelkezésének az alkalmazása azzal a következménnyel jár, hogy a pénzügyi intézményt – és így Indítványozót is – olyan fogyasztói követelésekkel szemben is elszámolási kötelezettség terheli, amelyek – a Törvény 1.§ (6) bekezdésében foglalt rendelkezés alapján is – elévült követelésnek minősülnek.

Indítványozó jogi álláspontjának a kifutását – a Törvény és az Elszámolási törvény közötti összefüggések megvilágítása érdekében – a Törvény 1.§ (6) bekezdésében foglalt rendelkezésre vonatkozó alkotmánybíróági értékeléssel kezdi.

A fogyasztói követelések elévülése, illetve az elévülés bekövetkezéne számítása szempontjából jogi jelentősége van annak, hogy mi tekinthető az elévülés kezdő időpontjának. Az 1959. évi IV. törvény (régi Ptk.) 326.§ (1) bekezdése szerint: „Az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé vált”. A 2013. évi V. törvény (új Ptk.) 6:22.§ (2) bekezdése – a régi Ptk.-ban foglalt szabállyal egyezően kimondja, hogy: „Az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé válik”.

A Törvény 1.§ (6) bekezdése a régi Ptk. idézett rendelkezését – a Törvény hatálya alá tartozó fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések számításával összefüggésben – a következő értelmezési szabállyal egészítette ki:

„(6) A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény elévüléssel kapcsolatos szabályait a fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelések tekintetében úgy kell értelmezni, hogy e követelések a kölcsönszerződés fennállása alatt nem évülnek el, azok elévülése a szerződés megszűnésével kezdődik”.

A Törvény idézett – a Törvény hatályba lépését megelőzően esedékessé vált követelések vonatkozásában is kötelezően alkalmazni rendelt – rendelkezésének alkotmányossága tárgyában a Tisztelt Alkotmánybíróság állást foglalt az 34/2014. (XI.14.) AB határozatban.

A törvényi előírás alaptörvény-ellenességét állító bírói kezdeményezést a határozat a 137. pontjában foglalt okfejtés alapján utasította el. A Tisztelt Alkotmánybíróság álláspontja a következő volt:

„[137] A fogyasztói kölcsönszerződések általában a felek között hosszú időtartamra fennálló, a feleket kölcsönösen megillető és terhelő jogosultságokat és kötelezettségeket magukba foglaló egységes szerződéses jogviszonyok. Az eltérő jogirodalmi véleményekkel szemben alkotmányosan elfogadható álláspont az, hogy ezekben az esetekben az egyes követelések a szerződés fennállása alatt önállóan nem évülhetnek el. A jogalkotó – hasonlóan a lízingszerződésekben kikötött részletfizetés esetében alkalmazott megoldáshoz – a jogviszony egy egységként történő kezelése érdekében a támadott jogszabállyal olyan – a régi Ptk. elévülési szabályával nem ellentétes – értelmezést adott, mely szerint az elévülés csak a szerződéses jogviszonynak a szerződés szerinti megszűnésekor kezdődik el. Vagyis ameddig az adós tartozása a pénzügyi intézmény felé (és a pénzügyi intézmény⁶ követelése az adós irányában) fennáll, addig az egyes befizetések és követelések elévülése külön-külön nem kezdődhet el, azaz az adós által teljesített befizetésekkel kapcsolatos igények önállóan nem évülhetnek el. Annak érdekében tehát, hogy a teljesített részletek beszámítására ne külön-külön, részletenként kerüljön sor, a jogalkotó a Tv.1.§ (6) bekezdésébe foglalt értelmezési szabály bevezetése mellett döntött”.

Indítványozó álláspontja szerint a Tisztelt Alkotmánybíróság hivatkozott határozatának idézett megállapításai arra a kérdésre adnak választ, hogy mi indokolhatta azt, hogy a tartós szerződési jogviszonyokból fakadó, rendszeresen visszatérő kötelezettségekkel és jogosultságokkal összefüggésben az elévülés kezdő időpontja a szerződés, mint egész megszűnéséhez kapcsolódjon.

Indítványozó sem vitatja, hogy a jogalkotót széles körű mérlegelési jog illeti meg tekintetben, hogy az elévülés kezdő időpontját a régi Ptk. rendelkezéséhez képest kiegészíti-e, illetve szükségesnek tartja-e az általános szabály módosítását, vagy a bírói gyakorlat eredményeinek jogszabályba foglalását.

⁶ Kiemelés Indítványozó részéről.

Az 34/2014. (XI.14.) AB határozat azonban nem foglalt egyértelműen állást a Törvény 1.§ (6) bekezdésének alkotmányossági szempontból releváns aspektusával kapcsolatban. Így nem adott választ arra a kérdésre, hogy vajon a Törvény 1.§ (6) bekezdésben az „úgy kell értelmezni, hogy” szövegrész olyan kötelezően alkalmazandó értelmezési szabálynak minősül-e, amely rendeltetését tekintve a régi Ptk. módosításnak tekintendő.

Indítványozó értelmezésében a törvénnyel előírt kötelező értelmezési szabály rendeltetését (szabályozási funkcióját tekintve) semmiben sem különbözik attól az esettől, ha a jogalkotó a Törvényben a régi Ptk. 326.§ (1) bekezdését módosítva, az abban foglaltakat kiegészítette volna a fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozó különleges előírással.

Abban az esetben pedig, ha a törvénnyel előírt kógens értelmezési szabályt a törvény hatályba lépése előtt megkötött szerződések elévülésének számítása során is alkalmazni kell, vizsgálendő, hogy a törvényi rendelkezés nem ütközik-e az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerinti visszaható hatály tilalmába.

Indítványozó szerint a visszaható hatállyal történő jogalkotás tilalmába ütköző helyzet áll elő akkor, ha az értelmezési szabály az azt előíró törvény hatályba lépése előtt megkötött szerződésekkel összefüggésben olyan követelések érvényesítését is lehetővé teszi, amelyek az értelmezési szabály hiányában elévült követelésnek minősülnének.

A Tisztelt Alkotmánybíróság hivatkozat okfejtése ezzel kapcsolatban csak annak megállapítására szorítkozott, hogy „alkotmányosan elfogadható álláspont” a lízingszerződések esetében alkalmazott értelmezési megoldás alkalmazása. A határozat azonban nem tér ki arra, hogy a Törvény hatályba lépésekor fennálló bírói gyakorlat alátámasztja-e a törvényben előírt értelmezési előírást. Márpedig ezen múlik az, hogy a jogvitákat elbíráló bírák számára is kötelező értelmezési szabály a követelés alanyához (vagyis a fogyasztóhoz) képest ellenérdekű fél helyzetét érdemben terhesebbé teszi-e.

Indítványozó előadja, hogy a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportja 2015. február 3. napján közzétette „Az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazhatósága kölcsönszerződéseknel (összefoglaló vélemény)” című munkát, amely foglalkozott a Törvény 1.§ (6) bekezdésben szabályozott értelmezési kérdéssel is. Az elemzés ezzel kapcsolatban megállapítja, hogy:

„Mivel a joggyakorlat-elemző csoportban a kölcsönszerződés jellegét illetően sem alakult ki konszenzus, így a csoport nem tudott egyértelműen állást foglalni arról, hogy a kölcsönszerződésre a tartós jogviszonyt létrehozó egyéb szerződésekre vonatkozó joggyakorlat analógia alapján milyen körben alkalmazható”⁷

Az elemzés idézett megállapításából levonható az a következtetés, hogy a jogalkalmazó nem alakított ki egyöntetű álláspontot a fogyasztói kölcsönszerződésekkel eredő követelések elévülésének kezdő időpontját illetően. Ez pedig szükségképpen azt jelenti, hogy a Törvény visszaható hatállyal alkalmazandó, kötelező értelmezési rendelkezéséről nem állítható, hogy annak alkalmazása nem idézhette elő azt, hogy a korábban már elévültnek tekinthető követelések a Törvény hatályba lépését követően el nem évültek számításnak.

Az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdésében foglalt kógens rendelkezés azonban még a Törvénynek az T. Alkotmánybíróság által vizsgált 1.§ (6) bekezdésben foglalt kötelező értelmezési szabálya által felállított kereteket is szétfeszíti.

Az Elszámolási Törvény 6.§ (1) bekezdése alapján a pénzügyi intézményt a fogyasztónak vele szemben fennálló, el nem évült követeléseivel kapcsolatban terheli elszámolási kötelezettség. Annak

⁷ Lásd a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport összefoglaló véleményének 32. oldalán írottakat.

megítélésekor, hogy mikor nem évült el egy követelés, az Elszámolási Törvény abból indul ki, hogy a törvény hatályba lépésekor meg nem szűnt szerződés és a 2009. július 26. napját követően megszűnt fogyasztói kölcsönszerződések tekintetében a fogyasztó követelése nem évült el, és ezért a pénzügyi intézményt elszámolási kötelezettség terheli. Ez a rendelkezés megfelel az Érvénytelenségi törvény 1.§ (6) bekezdésében foglaltaknak, mi szerint az elévülés kezdő időpontja tartós szerződéses jogviszony esetén nem a követelés (így pl. az egyes törlesztő részletekhez kapcsolódó fogyasztói követelések) esedékessé válásával, hanem szerződés egészének a megszűnésével veszi kezdetét.

Az Elszámolási Törvény 6.§ (2) bekezdése azon szerződések vonatkozásában, amelyek „2009. július 26. napján vagy azt megelőzően” szűntek meg, és ennek következtében az öt éves elévülési idő akár már el is telhetett, előírja, hogy „a pénzügyi intézményt akkor terheli elszámolási kötelezettség, ha tudomása van arról, hogy a követelés nem évült el”.

Hasonlóképpen, a pénzügyi intézmény elszámolási kötelezettségének – az Elszámolási törvény 6.§ (4) bekezdése szerint is – az az előfeltétele, hogy a fogyasztó követelése a pénzügyi intézménnyel szemben ne évüljön el. A (4) bekezdés kimondja: „A pénzügyi intézménynek akkor is el kell számolnia a fogyasztóval, ha a fogyasztó állítja és a pénzügyi intézmény nem vitatja, hogy a fogyasztó e törvényből eredő követelése nem évült el, vagy az el nem évülés tényét bíróság jogerős ítélete megállapította”.

Az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdése alapján azonban a jogalkotó a pénzügyi intézményt akkor is kötelezi a fogyasztóval szembeni elszámolásra, ha a fogyasztó követelése (így a tisztességtelen szerződéses kikötés alkalmazásából eredő túlfizetés visszakövetelésére vonatkozó igénye) elévült, de a hitelező pénzügyi intézmény a fogyasztóval szemben korábban fennállt tartozását elszámolásra nem kötelezett követeléskezelőre engedményezte.

Az elévüléssel kapcsolatosan kialakult alkotmánybíróági gyakorlat vonatkozásában előadjuk, hogy az Alkotmánybíróság az 53/1992. (X. 29.) AB határozatában az elévülés jogintézményével összefüggésben elvi élel állapította meg, miszerint a polgári jogi jogviszonyok szabályozása során a jogalkotó egyrésztől nagyfokú szabadsággal rendelkezik egyebek között abban a vonatkozásban is, hogy - az Alkotmány keretei között – az egyes jogviszonyok belső sajátosságainak figyelembevételével az alanyi jogok bíróság előtti érvényesítésének lehetőségét milyen feltételekkel és korlátozásokkal biztosítja. Az Alkotmány alapján nagyfokú a törvényhozó szabadsága tekintetben is, hogy az alanyi jog érvényesíthetőségének időkorlátját (elévülés) milyen általános és különös törvényi szabályokba foglalja. A jogalkotó szabadsága azonban az elévülési időtartamok meghatározásában egyetlen esetben sem lehet korlátlan. Az elévülésre vonatkozó általános szabályozásnak, illetve az általános szabályoktól való eltérésnek ugyanis egyetlen esetben sem vezethet a jogalanyok közötti indokolatlan megkülönböztetéshez. A szabályozás szabadságának ily módon alkotmányos határai vannak. **Amennyiben az alanyi jog érvényesíthetőségét gátló elévülési időtartam meghatározása a jogalanyok közötti különbségtételt takar, az olyan, az alanyok közötti hátrányos megkülönböztetésnek minősül, amely az Alkotmánybíróság értelmezése szerint megengedhetetlen, s ezért alkotmányellenes.**

Az Alkotmánybíróság a 21/1990. (X. 4.) és a 18/1992. (III. 30.) számú AB határozataiban is megerősítette, hogy a korábban hatályos Alkotmány 70/A. § (1) bekezdése az emberi, illetve állampolgári jogok tekintetében tiltja a megkülönböztetést, amely jogegyenlőségi tétel az Alkotmány 9. § (1) bekezdése alapján a tulajdonjogra és az abból folyó egyéb vagyoni jogokra is vonatkozik. Ennek megfelelően a polgári jogi jogalanyok között a vagyoni jogviszonyok körében tett

megkülönböztetés – kellő súlyú alkotmányos indok hiányában – az Alkotmánybíróság értelmezése szerint beletartozik a diszkrimináció tilalmába, ennek megfelelően alaptörvény-ellenes rendelkezésnek minősül.

Az elévüléssel kapcsolatos szabályozásban az Alkotmánybíróság álláspontja szerint elengedhetetlen, a felek közötti egyenlőség biztosítása. Az egyenlőség követelményét sértő szabályozás ennek megfelelően álláspontunk szerint alaptörvény-ellenesnek tekintendő.

Az Alkotmánybíróság értelmezése alapján a fentiek mellett egyenlőségi szabályt fogalmaz meg a korábban hatályos Alkotmány 57. § (1) bekezdésének első mondata is, amelynek alapján a Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő. A bíróság előtti egyenlőség alkotmányos tétele a jogegyenlőség általános elvéből következik. Tekintettel arra, hogy a Ptk általános szabálya szerint az elévült követelést bírósági úton érvényesíteni nem lehet, azaz az elévülés az alanyi jog érvényesíthetőségének időkorlátja, a bíróság előtti egyenlőség alkotmányos elve is megköveteli, hogy a bíróság igénybevételenek állami szervek és más személyek tekintetében egyenlő lehetőségei és korlátai legyenek. Pozitív megfogalmazásban ez azt jelenti, hogy a bíróság igénybevételeire vonatkozó alkotmányos jog – a jogviszonyok tartalmi és tárgyi azonossága esetén – egyforma súllyal érvényes a polgári jogi jogviszonyok bármely alanyára.

A fentieknek megfelelően a felelősség érvényesíthetősége tekintetében a személyek közötti bármilyen típusú megkülönböztetés a hivatkozott alkotmánybírósági gyakorlatot is figyelembe véve alaptörvény-ellenes rendelkezésnek minősül, amely sérti a bíróság előtti egyenlőség Alaptörvényben foglalt elvét.

Összefoglalva kijelenthető, hogy az Elszámolási törvény utólag kiegészítette a Törvény 1.§ (6) bekezdésében előírt, az elévülés számítására irányadó kógens rendelkezést egy olyan speciális esettel, amely kizárja az elévülést akkor, ha az a Törvény 1.§ (6) bekezdése alapján elévült követelésnek számítana. Annak ellenére, hogy valamely, a fogyasztó és a pénzügyi intézmény között létrejött fogyasztói kölcsönszerződés a Törvény hatályba lépéséhez viszonyítottan legalább öt éve megszűnt, és ennek folytán a fogyasztó követelés elévült, a pénzügyi intézménynek pedig adott esetben nincs a fogyasztóval szembeni beszámításra alkalmas követelése, a pénzügyi intézményt elszámolási kötelezettség terheli, ha

„(...) a fogyasztó igazolja, hogy a pénzügyi intézmény engedményezett követelését vele szemben egy elszámolásra nem köteles pénzügyi intézmény (a továbbiakban: követeléskezelő) érvényesíti”.

Indítványozó minderre figyelemmel kéri a Tisztelt Alkotmánybíróságot, hogy az Elszámolási törvény 6.§ (3) bekezdés alaptörvény-ellenességét – minthogy a hivatkozott törvényi rendelkezés sérti az Alaptörvény B) cikke (1) bekezdése szerinti jogbiztonságot, és ezzel összefüggésben a pénzügyi intézmények helyzete jelentősen terhesebbé vált – állapítsa meg, és azt semmisítse meg.

Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdésének alaptörvény-ellenessége

Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése a következőket tartalmazza:

„(6) A pénzügyi intézmény elszámolási kötelezettségei nem érinti, ha az elszámolás tárgyát képező fogyasztói kölcsönszerződésből eredő követelésekkel összefüggésben a bíróság jogerős ítéletet hozott, kivéve,⁸ ha a jogerős ítélet azt állapította meg, hogy a szerződés egésze érvénytelen, és azt a bíróság nem nyilvánította érvényessé vagy a határozathozatalig terjedő időre hatályossá.”

Az Elszámolási törvény tervezetéhez készített miniszteri indokolás úgy fogalmaz, hogy „A jogerős bírósági ítélet a javaslat szerint az elszámolási kötelezettséget főszabályként nem érinti, vannak azonban olyan esetek, amikor a javaslat respektálja a már meghozott ítéleteket, és az abban foglaltakat nem kívánja mintegy felülírni a törvény szabályaival.”⁹

Az indítványozó álláspontja szerint az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, amely szerint Magyarország „jogállam”. A jogállam-jogbiztonság klauzulával ugyanis összeegyeztethetetlen, hogy az Elszámolási törvény idézett rendelkezése úgy került visszaható hatállyal bevezetésre, hogy ennek során a jogalkotó figyelmen kívül hagyta a jogerő feltöréséhez megkívánt alkotmányossági követelményeket. Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése vonatkozásában ugyanis nincs a jogerő feltörésének olyan értékelhető indoka, amely konkurálni tudna a jogbiztonság és a jogerő tiszteletével.

Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdése továbbá azért, hogy visszaható hatállyal tette lehetővé a jogerő feltörését, a hatalmi ágak elválasztásának az Alaptörvény C) cikke (1) bekezdésében rögzített alkotmányos követelménnyel is ellentétes. A törvényhozó azért, hogy kellő alkotmányos indok nélküli a jogerős ítéletekbe foglalt bírói döntést figyelmen kívül hagyni rendelte, a bírói függetlenség súlyos sérelmét idézte elő.

Indítványozó mielőtt kifejtené részletes jogi álláspontját, szükségesnek tartja, hogy kitérjen a jogerő intézményével összefüggő fontosabb perjogi, illetve alkotmányossági megállapításokra.

Kengyel Miklós az anyagi jogerő jogkövetkezményét abban látja, hogy „a felek, a bíróság és más hatóságok egyrészt kötve vannak az anyagi jogerőhöz, másrészt a jogerős határozat tartalmát irányadónak kell tekinteniük”.¹⁰

Az anyagi jogerő ún. pozitív jogkövetkezménye a jogalkotót is köti: szűk körű kivételtől eltekintve nem fogadhat el olyan jogszabályt, amely a már jogerősen elbírált, lezárt jogvitára visszaható hatállyal a (volt) peres felekre kötelező szabályt írna elő. Egy ilyen tartalmú törvényi beavatkozás ugyanis nyilvánvalóan sértené a jogbiztonság, és a kötelezettségek visszamenőleges hatályú előírásának a tilalmát.

Érdeemes idézni Magyary Géának az ítéletre vonatkozó definícióját. Eszerint:

„Az ítélet a bírónak az állam nevében levont, a feleket kötelező következtetése, tehát parancsa, amellyel egy bizonyos múltban keletkezett magánjogi viszony alapján, – vagy éppen azon az alapon, hogy ilyen jogviszony nem jött létre – a felek cselekvését a jövőre nézve jogérvényesen meghatározza”.¹¹

⁸ Kiemelés az elemzőtől

⁹ Lásd a miniszteri indokolás idézett mondatait a T/1272. számú törvényjavaslat 33. oldalán.

¹⁰ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog, Osiris, Budapest, 2010, 365. oldal, 720. pont.

¹¹ Magyaryt idézi Paulovits Anita: A jogerő fogalma a perjogtudományban; Miskolci Jogi Szemle 5. évfolyam (2010) 1. szám

A jogerős ítélet törvénnyel történő utólagos „felülírása” a hatalmi ágak szétválasztása elvét sérti, a jogalkotó a tőle független bírói hatalmi ág döntését vonja kétségbe, és szünteti meg, illetve korlátozza ezáltal függetlenségét.

A jogerő intézményének alkotmányossági szempontból mérlegelt jelentőségére az Alkotmánybíróság számos határozata hivatkozott, lehangsúlyosabban, illetve legkorábban a törvényességi óvás alkotmányellenességének a vizsgálata során hozott 9/1992. (I.30.) AB határozat. Az Alkotmánybíróság ebben a határozatában – máig érvényesen – kimondta, hogy *az anyagi igazságosság és a jogbiztonság követelményét a jogerő intézménye hozza összhangba – a jogbiztonság elsődlegessége alapján.* Ez a megközelítés szervesen következik a jogállamiság részét képező jogbiztonság követelményének az Alkotmánybíróság által kialakított értelmezéséből. Eszerint – amint az a 9/1992. (I.30.) AB határozatban kimunkálásra került –, *a jogbiztonság az állam – és elsősorban a jogalkotó – kötelezettségévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogállamiság más elvek érvényesülését is jelenti (például egyedi ügyekben az igazságosság, méltányosság elvét), és ezek a jogbiztonság elvével olykor ütközhetnek.* Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság egyértelművé tette, hogy *az alkotmány az anyagi igazság érvényre juttatására nem biztosít alanyi jogot, csupán az anyagi igény érvényre juttatásához szükséges eljárásra ad lehetőséget.*

Amint arra pl. [redacted] is utal tanulmányában: „(...) az Alkotmánybíróság joggyakorlata a jogerő intézményének igen erős védelme mellett foglal állást, amelyben következetes is. Ebben a körben egy el nem hanyagolható tény, hogy a Pp. sem tartalmaz semmilyen külön szabályt a jogerő feloldásának a lehetőségére a rendkívüli perorvoslatokon, tehát a perújításon és a felülvizsgálaton kívül”.¹²

A jogerős ítéletek megváltoztatásának kivételes jellegét fejezi ki, hogy a Polgári perrendtartás a perújítást és a felülvizsgálatot a felek által csak kivételesen igénybe vehető perjogi eszközként ismeri el a Pp. XIII. és XIV. fejezetében.

A jogerős ítélet feltörésének további esetköréről az Alaptörvény 24. cikkének (2) bekezdés d) pontja rendelkezik. Eszerint az Alkotmánybíróság *„alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját”.*

Az ún. valódi alkotmányjogi panasz azonban nem szolgál a téves, hibás, jogszabályba ütköző, vagy egyébként igazságtalan bírói döntések felülvizsgálatának az eszközeül. Az Alkotmánybíróság nem rendelkezik ugyanis hatáskörrel arra, hogy a bíróságok által elbírált jogvitákat, illetve eldöntött ügyeket – az igazságszolgáltatás további fórumaként – felülvizsgáljon. A jogerős ítélettel szemben pl. nem terjeszthető elő alkotmányjogi panasz arra hivatkozással, hogy valamely peres felet a perindítás nyomán hozott ítélet hátrányos helyzetbe hozott azokhoz a jogalanyokhoz képest, akik nem terjesztettek elő kérelmet a más személlyel kialakult jogvitájuk elbírálására. Így van ez még abban az esetben is, ha a jogalkotó utóbb a vitás helyzetet a perindítástól tartózkodó személy számára kedvező jogszabály megalkotásával rendezte. Önmagában a pereskedő és a perindítástól (részvételtől) tartózkodó személy helyzete közötti különbség nem teszi a perben hozott, és jogerőre emelkedett ítéletet alaptörvény-ellenessé.

A rendkívüli perorvoslatok és az alkotmányjogi panasz intézményén kívül egészen kivételes esetekben a jogalkotó beavatkozása is alkotmányosan elfogadható lehet a bíróságok által jogerősen lezárt ügyekbe. A törvényhozó kompetenciája azonban – csak úgy, mint az alkotmányjogi panasz esetében –

¹² Lásd Pákozdi Zita: Problémás kérdések a jogerő intézményével összefüggésben, Jogtudományi Közlöny, 2013./4. szám, 184. o.

nem terjed ki arra, hogy a jogerős ítéleteket – azok esetleges igazságtalanságára vagy jogszabálysértő voltára tekintettel –, visszaható hatállyal hatályba léptetett jogszabállyal próbálja meg orvosolni. Az ilyen tartalmú jogalkotói beavatkozás ui. egyaránt sértené a kiszámítható jogszolgáltatásba vetett bizalmat és a bírói függetlenséget.

A Tisztelt Alkotmánybíróság a 2/2015. (II.2.) AB határozatban maga is hangsúlyozta a jogerő feltörése kivételességét. Így a határozat 60. pontja idézi a 25/2013. (X.4.) AB határozatot, amely kimondta, hogy:

„[ö]nmagában az anyagi igazság érvényre juttatása, vagyis az anyagi és eljárási jogszabályoknak mindenben megfelelő, igazságos döntés általában még nem szolgál elégséges alkotmányos igazolásaként a bírói döntések jogerejének áttöréséhez.”

A 2/2015. (II.2.) AB határozat a jogerő feloldásának a feltételeivel összefüggésben – egyebek között – a következő megállapításokat tette:

„[57] Ugyanakkor a lezárt jogviszonyok érinthetlenségének tilalma alól engedhető kivétel, ha azt a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv elkerülhetetlenné teszi¹³ és ezzel nem okoz céljához képest aránytalan sérelmet. (ABH 1992, 75.) Ilyen kivételnek minősítette az Alkotmánybíróság a jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatát az elítélt javára, ha az eljárás később alkotmányellenesnek bizonyult jogszabály alapján folyt. Önmagában tehát nem alkotmányellenes az, hogy a törvényalkotó az ügyek viszonylag nagy számában, az elítélt javára, a büntetőeljárás rendkívüli jogorvoslati mellett, a semmissé nyilvánítási eljárás útján is lehetővé tette a jogerő áttörését. Hasonlóan a jogerő áttörhetetlensége alóli kivételként értékelte a bíróság a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban a büntetőpolitika változását, illetve az eljáró hatóságok mulasztását vagy hibáját, melyek egyike sem eshet az elkövető terhére. (ABH 1992, 88.)

[58] Az 1459/B/1992. AB határozatban az Alkotmánybíróság leszögezte, hogy a jogerő feltörésének a jogbiztonsággal és a jogerő tiszteletével konkuráló alkotmányos indoka lehet a jogállami követelményeknek megfelelő büntetőjogi értékelés érvényre juttatása a már lezárt jogviszonyok tekintetében is, ezért az Alkotmánybíróság nem találta alkotmányellenesnek azt, hogy az ügyek viszonylag nagy számában, az elítéltek javára, a büntetőeljárás rendkívüli jogorvoslati mellett, a semmissé nyilvánítási eljárás útján törvénnyel (1992. évi XI. törvény) lehetővé tegye a jogerő áttörését (ABH 1994, 566, 569–570.).”

Az Alkotmánybíróság a 2/2015. (II.2.) határozatában – a Törvényt támadó bírói kezdeményezés nyomán – úgy foglalt állást, hogy az a körülmény, hogy a Törvény hatálya a jogerős bírói határozattal lezárt ügyekre is kiterjed, alkotmányosan megalapozott volt. A határozat 63. pontja szerint:

„[63] A Tv. által érintett (már lezárt és még le nem zárt) jogviszonyokat maga a jogszabály egységesen rendezi valamennyi adós viszonylatában. Maga a szokatlan törvényi megoldás is azért vált szükségessé, mert az adósok gazdaságilag és szociálisan szinte teljesen ellehetetlenültek, és a fogyasztói kölcsönszerződések nagy száma miatt a probléma ösztársadalmi méreteket öltött, melynek nemzetgazdasági kihatásai is súlyosak. Az adósok között a jogalkotó – helyesen – nem kívánt hátrányos különbséget tenni azon az alapon, hogy egyesekre – akik pert indítottak a szerződési feltételek tisztességtelenségének megállapítása iránt, azonban a jogegységesítő PJE határozat meghozatala előtt pert vesztek – nem vonatkozik a Tv., míg mások – akik ilyen pert nem indítottak, így helyettük és érdekükben a törvényhozó „avatkozott be” – automatikusan a Tv. hatálya alá kerültek. A jelen helyzetben tehát a törvényhozó a pervesztes adósokat nem kívánta hátrányos helyzetben hagyni

¹³ Kiemelések itt, és a határozatból származó további idézeteknél az Indítványozótól származik.

amiatt, mert önrendelkezési jogukból fakadóan peres eljárásokat indítottak. Ezért döntött úgy, hogy a jogegységi határozaton alapuló törvény általi egységes megoldásból azok a pereszes adósok sem maradhatnak ki, akiknek az ügyében korábban jogerős ítélet született. A jogalkotó a bírói ítélettel lezárt jogviszonyokra a Tv. hatályát kizárólag azért terjesztette ki, mert – a Tv. előtti egyenlőség követelményét és a hátrányos megkülönböztetés alaptörvényi tilalmát is szem előtt tartva – a pereszes adósokat azonos módon kívánta kezelni az ilyen pereket nem indító adósokkal. Az azonos jogi helyzetben lévő adósok ügyei a Tv.-ben alkalmazott megoldással azonos elbírálást nyertek.”

A határozat 65.-66. pontja ezért a pereszes fogyasztók érdekeinek védelme, a jogegyenlőség elvének érvényesülése érdekében alkotmányos szempontból megengedhetőnek minősítette a jogerő feltörését. Eszerint:

„[65] Mivel a tisztességtelennek minősített kikötések már a szerződések létrejöttkor semmiek voltak, azokhoz joghatás nem fűződhetett volna, a jogerő feltörése kivételesen az in integrum restitutio során is szükségesnek minősült. Az adósok jogbiztonságba vetett bizalmát ugyanis éppen az rendítette volna meg, ha a tisztességtelenség – akár a jogerőre hivatkozással – következmények nélkül maradt volna.

[66] Mindezekre tekintettel a jogbiztonság sérelme az indítványozó bíró által állított okokból a törvénnyel összefüggésben nem állapítható meg, ezért a bírói kezdeményezést az Alkotmánybíróság ebben a tekintetben is elutasította.”

Indítványozó álláspontja szerint a Tisztelt Alkotmánybíróságnak a 2/2015. (II.2.) határozatában kifejtett okfejtése nem támasztja alá a jogerőnek az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdésében foglalt módon történő feltörését. Az Elszámolási törvény 6.§ (6) bekezdésének a hatálya ui. azokra a jogerős ítéletekre is kiterjed, amelyek a fogyasztó felperesek pernyertességéről rendelkeztek. Ez a helyzet akkor,

- ha a jogerős ítélet a fogyasztó kereseti kérelmének helyt adva, a fogyasztói kölcsönszerződés általános szerződési feltételének tisztességtelenségéről és részleges érvénytelenségéről rendelkezett, vagy
- ha a bíróság jogerős ítélete alapján a szerződés egésze vált érvénytelenné, de a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánította.

Ezekben az esetekben a pénzügyi intézményt – a 2/2014. sz. PJE elfogadása előtt – sikeresen perlő fogyasztó helyzete nem kedvezőtlenebb annál a fogyasztóénál, aki nem perelte az általános szerződési feltétel tisztességtelensége miatt a számára kölcsönt nyújtó pénzügyi intézményt.

Kijelenthető tehát, hogy a 2/2015. (II.2.) AB határozatban kifejtett azon megfontolás, hogy a pereszes fogyasztók ne kerüljenek hátrányosabb helyzetbe a nem pereskedő fogyasztókhoz képest, nem érvényesül az Elszámolási törvény 6.§(6) bekezdése hatálya alá tartozó azon jogerős ítéletek vonatkozásában, ahol a fogyasztó sikerrel támadta a kölcsönszerződés árfolyamrést vagy egyoldalú szerződésmódosítást megállapító kikötését. Másként fogalmazva az Elszámolási törvény a pernyertes fogyasztók vonatkozásában is (részben) a jogerő figyelmen kívül hagyását írja elő, annak ellenére, hogy ezekben az esetekben a fogyasztó már évekkel ezelőtt kikényszeríthette a pereszes pénzügyi intézmény elszámolását, és ezt követően a fogyasztó a pénzügyi intézménynek jogalap nélkül megfizetett összeget és annak járulékait maradéktalanul megkaphatta.

A 2/2015. (II.2.) AB határozat a jogerő feltörését kifejezetten a pereszes fogyasztók jogvédelmére figyelemmel ismerte el kivételes jogalkotói beavatkozásra feljogosító okként. Az Elszámolási

törvénynek az Indítványozó által támadott rendelkezése azonban – mint az az előzőekben bemutatásra került – olyan fogyasztók, olyan szerződéseivel összefüggő jogerős ítéletek vonatkozásában is a jogerő mellőzését követeli meg, ahol ennek nincsen alkotmányosan elfogadható indoka. Mindez a jogbiztonság alkotmányos elvével nyilvánvalóan összeegyeztethetetlen.

A jogerő alkotmányosan értékelhető indok hiányában pedig nyilvánvalóan sérti az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését és a C) cikk (1) bekezdésében foglaltakat.

A támadott jogszabályi rendelkezés vonatkozásában hivatkozni kívánunk az Alkotmánybíróságnak a jogszabály normatartalmával kapcsolatban kialakított gyakorlatára, melyben az Alkotmánybíróság egyértelműen leszögezte, hogy a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom elengedhetetlen feltétele a jogbiztonság megfelelő érvényre juttatásához és ennek megfelelően a jogszabályok Alaptörvénynek történő megfeleltetésének.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a jogalkotó Alaptörvényből (jogállamiság alapelve) levezethető kötelessége, hogy a jogszabályok megalkotásakor az egyes normák egyértelműsége mellett az azokban szabályozott jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is biztosítani kell (9/1992 (I. 30.) AB határozat). A jogalkotó kötelessége ennek megfelelően, hogy az általa szabályozott jogintézmények működése kiszámítható legyen és ezen alapelv, mint a jogbiztonság egyik alapvető eszköze érvényesüljön.

A jogbiztonság megköveteli továbbá, hogy a – jogalkotó által - létrehozott jogszabály szövege értelmes és világos legyen, illetve elengedhetetlen, hogy a jogszabály a jogalkalmazás során ne ütközzön olyan akadályokba, mint a felismerhető normatartalom hiánya. (26/1992. (IV.30) AB határozat, 1/1999. (II.24.) AB határozat).

Az Alkotmánybíróság általános érvénnyel mutatott rá arra, hogy alkotmányellenessé nyilvánítható az a szabály, amely értelmezhetetlen voltánál fogva teremt jogbizonytalanságot, mert hatását tekintve nem kiszámítható és címzettjei számára előre nem látható (42/1997. (VII.1.) AB határozat). Az, hogy az adott döntés megfelel-e az egyértelműség és kiszámíthatóság követelményének, minden esetben egyedi mérlegelés tárgyát kell, hogy képezze (22/1997. (II.25.) AB határozat).

A törvényszerkesztés alkotmányos alapon való kifogásának elveit a 42/1995. (VI.30.) AB határozat állapította meg, amely határozat rendelkezéseinek megfelelően a jogállamiság érdekét súlyosan veszélyeztetheti az olyan törvényszerkesztési gyakorlat, mely logikai kötelék nélkül kapcsolja össze számos törvény megváltoztatását, mivel a követhetetlen és áttekinthetetlen változtatások alááshatják a jogbiztonság érdekét, a jogrendszer világosságát és áttekinthetőségét. Összességében a jogbiztonságot elsősorban az ún. „salátatörvények” veszélyeztetik (108/B/2000. AB határozat, 38/2000. (X.31) AB határozat).

A fentiek mellett hivatkozni kívánunk a Jat. 2. § (1) bekezdésében tartalmazott jogelvre és egyúttal konkrét, az Alkotmánybíróság gyakorlata által is megerősített szabályozásra, miszerint a jogszabálynak a címzett számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie, amely az Alkotmánybíróság határozataiban kifejtett normavilágosság követelménye.

A 26/1992. (IV. 30.) AB határozat rendelkezése szerint a világos, érthető és megfelelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. „A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat

hordozzon”. Ugyanezen megállapításra hivatkozik továbbá a később elfogadott 7/2004. (III. 24.) AB határozat is, amikor szó szerint idézi a hivatkozott, a jogbiztonságra vonatkozó alkotmánybírói határozatba foglalt megállapítást.

A fentiekben részletezett alkotmánybírói gyakorlat vonatkozásában hivatkozni kívánunk arra, hogy a támadott jogszabályi rendelkezésből álláspontunk szerint – a fentiekben előadottak alapján – egyáltalán nem állapítható meg, hogy a jogalkotó pontosan milyen szabályok mentén, milyen eljárási lehetőségekre vonatkozóan és milyen garanciák mellett teszi lehetővé, vagy rendeli el a jogerő feltörését, amely álláspontunk szerint súlyosan sérti a normavilágosság követelményét.

A jogerő intézményével kapcsolatban kialakított értelmezés vonatkozásában hivatkozni kívánunk az Alkotmánybírói határozat 30/2014. (IX. 30.) AB határozatában foglalt megállapítást, amely szerint a jogerő védelme az alkotmánybírói gyakorlatban a jogállamiság részét képező jogbiztonság elvéhez kapcsolódóan jelent meg. A 9/1992. (I. 30.) AB határozat (ABH 1992, 59, 66.) a jogerő értelmezése vonatkozásába a következő rendelkezést tartalmazza: „az anyagi igazságosság és a jogbiztonság követelményét a jogerő intézménye hozza összhangba – megint csak a jogbiztonság elsődlegessége alapján. A jogerő intézménye, alaki és anyagi jogerőként való pontos meghatározottsága a jogállamiság részeként alkotmányos követelmény. Az Alkotmánynak megfelelően biztosított jogorvoslati lehetőségek mellett beállott jogerő tiszteletben tartása a jogrend egészének biztonságát szolgálja. A jogerős határozatok megváltoztathatatlanságához és irányadó voltához alapvető alkotmányos érdek fűződik. A jogállamiság lényeges eleme, hogy a törvénynek egyértelműen meg kell határoznia, mikor támadható meg egy bírósági határozat rendes fellebbezési jogorvoslattal, illetve, hogy a jogerőssé vált határozat megtámadására milyen feltételek alapján van lehetőség, s hogy mikor következik be az az állapot, amikor a jogerős határozat már semmiféle jogorvoslattal nem támadható. A jogbiztonság megköveteli, hogy a jogerős határozat – az eldöntött kérdés személyi és tárgyi keretei között – irányadóvá váljék mind az eljárásban résztvevőkre, mind a később eljáró bíróságra, illetőleg más hatóságra. Ha a jogerő beálltához előírt feltételek teljesültek, akkor annak hatálya a határozat tartalmi helyességétől függetlenül beáll. [...]

Különösen ellentétes a törvényességi óvás a jogerő intézményével. A jogerő áttörésének szükséges (de nem elégséges) alkotmányossági feltétele, hogy ismerveit törvény pontosan meghatározza, s így kiszámítható legyen.”

Határozott álláspontunk szerint ennek megfelelően a jogerő intézménye csak kivételes esetekben törhető át, akkor is csak abban az esetben, hogyha az irányadó jogszabály megfelelően tartalmazza az áttörés ismerveit. Ezen pontos ismervek, eljárási szabályok hiányában a jogerő áttörésére vonatkozó rendelkezés alaptörvény-ellenes rendelkezésnek minősül, mivel súlyosan sérti a jogbiztonság és így a jogállamiság alkotmányos elvét.

Az 1320/B/1993. AB határozatban az Alkotmánybírói határozat a jogerő vonatkozásában továbbá megállapította, hogy a korábban hatályos Alkotmányban foglalt, az anyagi igazság érvényre juttatásához szükséges eljáráshoz biztosított jog vonatkozásában az anyagi igazság és a jogbiztonság követelményét a jogerő intézménye hozza összhangba a jogbiztonság elsődlegessége alapján. Ennek megfelelően az Alaptörvénynek megfelelően biztosított jogorvoslati lehetőség mellett beállott jogerő tiszteletben tartása a jogrend egészének biztonságát szolgálja.

A 24/2013. (X. 4.) AB határozat hivatkozása alapján a jogbiztonság elvéből az következik, hogy lezárt jogviszonyokat sem jogszabályai, sem jogszabály hatályon kívül helyezésével nem lehet alkotmányosan megváltoztatni. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint továbbá a lezárt jogviszonyok érinthetlenségének tilalma alól akkor engedhető kivétel, ha a jogbiztonsággal konkuráló más alkotmányos elv elkerülhetlenné teszi, és ezzel nem okoz céljához képest aránytalan sérelmet. *„Ilyen kivétel például a jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálata is az elítélt javára, ha az eljárás később alkotmányellenesnek bizonyult jogszabályon alapult.”*

A jogerő áttörése vonatkozásában ugyanakkor megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az a konkrét esetben (Semmisségi törvény) kizárólag az elítélt javára, a büntetőeljárás rendkívüli jogorvoslati mellett, a visszaható hatályú büntető jogalkotás és jogalkalmazás tilalmára tekintettel rendelhető el, akként, hogy a büntető hatalom határai és feltételei nem változtathatók meg annak terhére, akinek cselekményét büntetőjogilag megítélik.

Az Alkotmánybíróság 97/2009. (X. 16.) AB határozatában összegezte. Eszerint: a hatalommegosztás elve a magyar államszervezet legfontosabb szervezeti és működési alapelve, annak ellenére, hogy azt az Alkotmány önállóan nem nevesítette. Az Alkotmánybíróság a döntéseiben ebből kiindulva vizsgálta nem csupán a klasszikus hatalmi ágak elkülönülésére vonatkozó garanciákat, hanem – az alkotmányos szervek közötti együttműködés követelményének figyelembevételével – az önálló hatalmi tényezővé vált szervezetekre vonatkozó szabályokat is.

A 3103/2013. (V. 17.) AB határozat – a Legfelsőbb Bíróság által meghozott ítélet rendelkezésére is hivatkozó – megállapítása szerint *„az egymással egységet képező cselekményekkel összefüggésben hozott jogerős bírósági döntés ült dolgot eredményez (függetlenül attól, hogy a res iudicata-t megalapozó bírósági eljárás tárgyát képezte-e minden egyes, a bűncselekmény egységébe tartozó részcsselekmény). Következésképpen pedig abban az esetben, ha ezen részcsselekményeknek csupán egy részét bírálta el az ítélet, a res iudicata joghatása az egységbe tartozó további – a jogerős ítélettel egyébként nem érintett – jogerős határozat előtt elkövetett részcsselekmények vonatkozásában is kihat. A bíróság által korábban nem vizsgált cselekményeket tehát a jogegységi határozat útmutatása szerint – figyelemmel a ténylegesen elbírált „részcsselekmény- párokkal” fennálló büntetőjogi dogmatikai összefüggésre – olyannak kell tekinteni, mintha azokról a bíróság jogerősen határozott volna már, s ezért, a Be. 6. § (3) bekezdésének d) pontja alapján ezen cselekmények vonatkozásában (újabb) önálló bírósági eljárás lefolytatása, illetőleg már a vádemelés is kizárt, ehelyett a már jogerőre emelkedett ítélet tekintetében perújításnak van helye”.*

Az Alkotmánybíróság határozata ennek megfelelően megerősíti azon alkotmánybírósági gyakorlatot, miszerint a jogerő áttörése kizárólag akkor lehetséges, hogyha annak eljárási lehetőségei, eljárási szabályai megfelelően tisztázottak.

Az Alkotmánybíróság rögzíti továbbá, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog szempontjából irreleváns, hogy új tények felmerülése esetén nem automatikusan indul eljárás, hanem egy már jogerősen lezárt, de az eljárást bíróság által nem vizsgált, ugyanakkor az ítélet lényegére kiható további körülmények miatt ismételt bírósági eljárásban vizsgálják az adott tényállást. A hivatkozott esetben ugyanakkor fontos körülmény, hogy a perújítás nem automatikusan indul, hanem annak megindítását az arra jogosult személy – az Alkotmánybírósági határozat esetében az ügyész – diszkrecionális jogkörében dönti el.

A fentieknek megfelelően határozott jogi álláspontunk szerint a jogerő áttörésének elengedhetetlen feltétele az áttörést lehetővé tévő eljárási keretek, szabályok meghatározása, illetve emellett az áttörés pontos, Alaptörvényben meghatározott jogi érdekének meghatározása.

Álláspontunk szerint a fenti két esszenciális feltétel akárcsak egyikének hiánya esetében a jogerő áttörése – a hivatkozott alkotmánybíróági döntésekre is tekintettel – alaptörvény-ellenes szabályozást eredményez.

IV. ZÁRÓ MEGJEGYZÉSEK

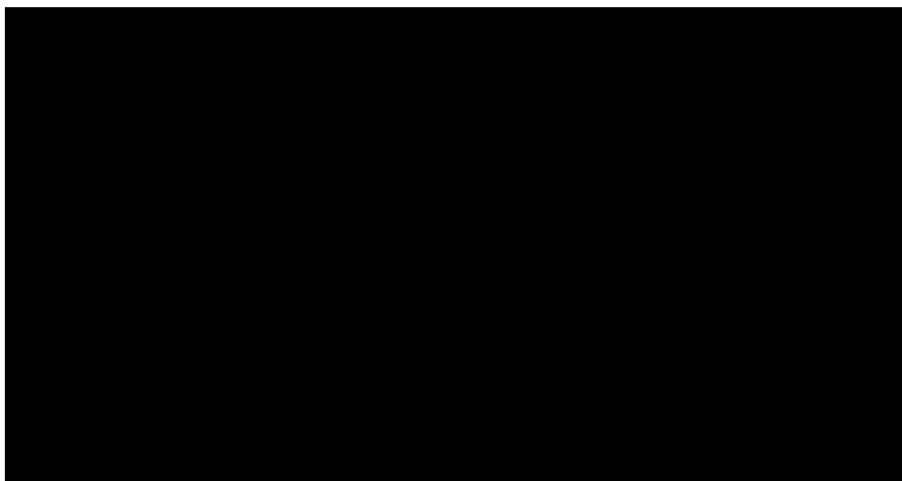
Figyelemmel a 22/2012. (V.11.) AB határozat és a 13/2013. (VI.17.) AB határozat tartalmára, jelen alkotmányjogi panaszban hivatkozás történik a Tisztelt Alkotmánybíróság korábbi határozataira is az Alaptörvény azon rendelkezései vonatkozásában, amelyek tartalmukban és kontextusukban nem térnek el az 1949. évi XX. törvényben írtaktól.

A Tisztelt Alkotmánybíróság kizárólagos hatáskörét és illetékességét az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja és az Abtv. 26.§ (2) bekezdése alapozza meg.

Az Alkotmánybíróság eljárása az Abtv. 54.§ (1) bekezdése értelmében illetékmentes.

Az Abtv. 52.§ (5) bekezdésében foglaltakra figyelemmel indítványozó előadja, hogy a jelen alkotmányjogi panasz, illetve a panaszban foglalt személyes adatok nyilvánosságra hozatalához nem járul hozzá.

Kelt: Budapest, 2015. április 8.

Melléletek

I/1. sz. melléklet

A jogi képviselőnek az alkotmányjogi panasz előterjesztésére szóló meghatalmazása

I/2. sz. melléklet

Az Indítványozó cégkivonata